

Eten met Jezus

In deze serie verschenen eerder:

Stefan Paas & Siebrand Wierda: *Zinvol leven, Prediker*

Stefan Paas, Siebrand Wierda en Gert-Jan Roest: *Geloven in de marge.*

De eerste brief aan Korinte

Bernhard Reitsma: *Onvoorstelbaar, Bijbelstudies over gelijkenissen van Jezus*

Stefan Paas, Gert-Jan Roest & Siebrand Wierda

Eten met Jezus

Bijbelstudies over maaltijden in Lucas

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

www.uitgeverijboekencentrum.nl

ISBN 978 90 239 2081 6

NUR 707

Ontwerp omslag: Mulder van Meurs

Layout en dtp binnenwerk: zetR, Hoogeveen

Foto wegkruis: Anton Sinke

© 2012 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

1. Maaltijdsamenkomsten <i>Stefan Paas</i>	7
2. Een kijkje in de keuken Lucas 5:27-32 <i>Gert-Jan Roest</i>	19
3. Met de benen op tafel Lucas 7:36-50 <i>Siebrand Wierda</i>	32
4. Zittend buffet Lucas 10:38-42 <i>Gert-Jan Roest</i>	44
5. Hygiëneregels Lucas 11:37-44 en 53-54 <i>Siebrand Wierda</i>	55
6. Tafelmanieren Lucas 14:1-15 <i>Stefan Paas</i>	66
7. Charity Dinner Lucas 19:1-10 <i>Siebrand Wierda</i>	78

INHOUD

- | | |
|-----------------------------|-----|
| 8. De laatste gang | 90 |
| Lucas 22:1-38 | |
| <i>Gert-Jan Roest</i> | |
| 9. De prijs van de maaltijd | 102 |
| <i>Gert-Jan Roest</i> | |
| 10. Eten met Jezus | 119 |
| Lucas 24 | |
| <i>Siebrand Wierda</i> | |

1. Maaltijdsamenkomsten

Stefan Paas

Eten en praten over eten

In het voorjaar van 2011 organiseerde Via Nova, een christelijke gemeenschap in Amsterdam (www.vianova-amsterdam.nl), een serie zondagse samenkomsten onder de titel 'Eten met Jezus'. In die samenkomsten ging het over een aantal gedeelten uit het Evangelie naar Lucas, één van de vier levensbeschrijvingen van Jezus in de Bijbel. Het was ons opgevallen dat het in die levensbeschrijvingen zo vaak gaat over eten. Maaltijden waren voor Jezus blijkbaar belangrijk. Zijn omgeving merkte dit ook op. Zeer serieuze mensen noemden hem een 'veelvraat en een dronkaard'. Niet alleen het feit dat Jezus zo goed van eten en drinken kon genieten, wekte weerstand. Ook zijn gezelschap stond velen niet aan: hij at met 'hoeren en tollenaars'. Tollenaars waren mensen die voor de Romeinse bezettingsmacht belastingen inden. Met andere woorden: zij stonden bekend als verraders en uitbuiters. Hoe bespreek je nu zo'n thema? Enerzijds natuurlijk gewoon door goed de teksten te lezen en daarbij uitleg te geven. Maar het is toch wat karig om alleen te *praten* over eten...

'Mevrouw, meneer, goedenavond, hebt u al een keuze kunnen maken?'

'Zeker. Zij wil graag de zalmfilet, en ik... laat me 'es kijken, ik neem de varkenshaas.'

'Uitstekend. Een prima keuze, als ik het zeggen mag. Volgt u mij dan maar, dan wijs ik u uw plaatsen. Mevrouw, misschien wilt u dáár

gaan zitten, bij de lezing over visgerechten? En meneer, de gespreksgroep over vlees is in die hoek daarginds.’

‘Dank u.’

‘Geen probleem. Ik kom zo bij u met de wijnkaart. Als ik een suggestie mag doen: we hebben een heel interessant gedachte-experiment met rode wijn, straks na de lezing. We vragen de ene helft van de zaal om te mediteren over Cabernet Sauvignon, en de andere helft om zich te concentreren op Merlot. De resultaten zijn vaak heel smakelijk.’

‘We kunnen bijna niet wachten.’

‘Ik wens u een heel prettige avond.’

Kerkelijke samenkomsten lijken vaak op zo’n restaurant. Op de kaart staat dat je hier God zult ontmoeten: het Leven zelf, de Bron van hoop en vreugde. ‘Kom en proef dat de Heer goed is.’ Jezus zei: ‘Ik ben gekomen om leven te geven in overvloed.’ Maar de praktijk is vaak anders. Kerkdiensten worden gedomineerd door woorden, argumenten, betogen.

Nu is dat op zichzelf niet verkeerd. Het spreken van God is wel degelijk een bevrijdende ervaring, en als dat spreken wordt doorgegeven, dan is er ook echt wat te beleven. In een restaurant wordt ook gepraat: je krijgt uitleg over het menu, misschien bereid je je voor, je kent het verschil tussen Italiaans en Chinees eten, en je weet misschien iets over de achtergronden. Iemand die beeldend kan vertellen over lekker eten of over goede wijn voegt zeker wat toe aan de maaltijd. Woorden, argumenten, betogen, ze kunnen je verbeelding voeden; ze kunnen je verlangen wekken. Maar al met al is een goed gesprek over soep toch niet hetzelfde als het eten van soep. Een lijst van ingrediënten smaakt niet als spaghetti bolognese. Als er te veel taal op het menu staat, eten veel mensen liever thuis.

Basics van een samenkomst

Als je samenkomsten wilt houden over ‘eten met Jezus’, moet er dus gegeten worden. In Via Nova hebben we twee typen zondagse samenkomsten: Podiumsamenkomsten en Forumsamenkomsten. De eerste vorm is nogal klassiek, met relatief weinig interactie. De tweede daagt de aanwezigen meer uit om mee te doen, en zelf een bijdrage te leveren. We hebben gemerkt dat op die manier meer mensen aangesproken worden. Niet iedereen houdt ervan om al snel ergens bij betrokken te worden, terwijl anderen het liefst meteen aan de slag gaan.

De teksten in dit boekje gaan terug op de toespraken die zijn gehouden tijdens de Podiumsamenkomsten, van januari 2011 tot het einde van de veertigdagentijd. De Podiumsamenkomsten hielden in deze periode ongeveer dezelfde formule als altijd. Maar de Forumsamenkomsten in die periode hebben we opgezet rondom een maaltijd. Daarbij stond hetzelfde bijbelgedeelte centraal als in de voorafgaande Podiumsamenkomst. Elk bijbelgedeelte kwam dus twee keer aan de orde: een keer in de vorm van een langere toespraak – zoals in dit boekje te vinden is – en een keer tijdens de maaltijd, in de vorm van een korte overdenking.

Hoe pak je zo’n maaltijdsamenkomst aan? Het is natuurlijk niet zo moeilijk om een paar tips te geven, maar het is misschien goed eerst eens te kijken naar het doel van zo’n samenkomst. We hebben het dan, met een technisch woord, over de ‘liturgie’. Dat woord heeft verschillende betekenissen, maar meestal gebruiken we het in de betekenis van ‘programma’ of (deftiger) ‘orde van dienst’ in een kerkdienst. Dit programma komt niet zomaar uit de lucht vallen; er zit een *bedoeling* achter. Het is bedoeld om een effect te bereiken.

In Via Nova hebben we er veel over nagedacht wat nu dit bedoelde effect is van christelijke samenkomsten, en hoe je dat effect kunt bereiken. Voor alle duidelijkheid: we vinden zelf dat we daar nog lang niet in zijn geslaagd. Maar we hebben wel een voordeel: wij zijn een nieuwe gemeente. Voor veel kerken zijn sa-

menkomsten op zondag zo vanzelfsprekend dat ze er zelden nog over nadenken waarom die samenkomsten er eigenlijk zijn. Wij konden dat wel doen; we *moesten* zelfs. Waarom zouden we eigenlijk samenkomsten beleggen? En waarom zouden we het elke week doen? En als we het dan toch doen, wat moeten we er dan in stoppen?

Als je op zoek bent naar een middel om een vracht soepel te laten voortbewegen, zonder schokken of stoten, is de kans groot dat je uiteindelijk een wiel uitvindt. De mogelijkheden om bepaalde problemen op te lossen zijn immers niet oneindig. Zo hebben wij ook veel 'uitgevonden' wat natuurlijk helemaal niet nieuw is. De kerk bestaat tenslotte al tweeduizend jaar; het is vrij arrogant om te denken dat je die wel even opnieuw kunt uitvinden. Bovendien: we modderen allemaal voort, en Via Nova is daarop geen uitzondering. Maar de ontdekkingsvreugde is er niet minder om. Het is ook wat waard om tenminste te *weten* waarom je iets doet, en te *geloven* in wat je doet. Het is wat waard om bekende dingen niet uit sleur te doen, maar met overtuiging en bezieling.

Daarnaast geloven we dat we, met vallen en opstaan, toch ook een zekere vernieuwing bereikt hebben. Dat komt er niet elke samenkomst even goed uit, maar toch wel af en toe. Het geheim van een vernieuwing van de christelijke samenkomst ligt, naar ons vermoeden, in een creatief gebruik van een aantal spanningen. We noemen er een paar die voor ons belangrijk zijn.

1. *Binnen en buiten*. Wij willen graag samenkomsten beleggen voor mensen. Dat klinkt als een open deur, maar dat is het niet. Veel kerken beleggen samenkomsten voor *kerkmensen*: mensen die gepokt en gemazeld zijn in kerkdiensten. Vrijwel alles wordt bekend verondersteld. Er wordt niet of nauwelijks rekening gehouden met de behoeften of gevoeligheden van mensen die niet met de kerk zijn opgevoed. Van de weeromstuit probeert een aantal kerken speciale diensten voor 'belangstellenden' te organiseren. Het probleem daarvan is dan weer dat zulke samenkomsten weinig te bieden hebben voor doorgewinterde kerkmensen. In

Via Nova proberen we altijd elke samenkomst zo te houden dat die toegankelijk is voor *mensen*. Daarmee bedoelen we: zowel mensen die opgevoed zijn met de kerk als mensen die er niet aan gewend zijn. Dat lukt vast niet altijd even goed, maar het is een enorm belangrijk doel om voortdurend naar te streven. We vinden het belangrijk dat de samenkomsten voor beide groepen interessant, inspirerend en uitdagend zijn. Daarom zoeken we naar een hoge kwaliteit van alles wat we doen, we leggen veel uit, we maken veel gebruik van symbolen, en proberen steeds de verbinding te leggen met hier en nu. Geregeld vragen we om feedback, en die nemen we ook serieus.

2. *Lichaam en verstand*. Het dominante idee in veel kerken (en niet alleen daar) is dat mensen gaan geloven door veel tegen hen aan te praten en hun uit te leggen hoe het geloof werkt. Via het hoofd naar het hart. Maar zitten wij echt zo in elkaar? Werkt het zo dat we *eerst* rationeel de voors en tegens afwegen, *dan* een keuze maken om ergens in te geloven, en *vervolgens* dit ook in praktijk brengen? Restauranteigenaars weten wel beter. Reclamemakers en politici ook. Zij weten dat wij helemaal niet zo gevoelig zijn voor betogen en argumenten. Wij maken onze keuzes primair op basis van wat ons *aanspreekt*. Dat gaat meestal helemaal niet zo rationeel. De filosoof James Smith verwijst hier naar de kerkvader Augustinus als hij zegt dat wij geen rationele wezens zijn, maar dat wij vooral gedreven worden door *liefde*. Onze 'liefde' is ons diepste verlangen, datgene waarop wij gericht zijn, en wat ons leven drijft.¹ Als het inderdaad een kwestie is van liefde, snappen we waarom de meeste mensen niet erg geraakt worden door informatie, argumenten en logica. Dat is allemaal niet onbelangrijk, maar het is niet de sleutel naar ons hart. Hoe word je verliefd? Door beelden (ook in taal!),² gesprekken, aanrakingen, geuren, ervaringen, herinneringen, voorbeelden en dromen. Als we niet geraakt worden op dit niveau, helpen argumenten niet

1. James K.A. Smith, *Desiring the Kingdom: Worship, Worldview, and Cultural Formation*, Baker Academic: Grand Rapids 2009.

2. Zie bijv. Galaten 3:1.

veel. Neem bijvoorbeeld geloof. Hoe komt het dat de een overtuigd raakt door een argument voor het bestaan van God, terwijl een ander niet kan begrijpen hoe iemand hierdoor overtuigd raakt (en andersom)? Dat heeft alles te maken met wat wij *willen* geloven, met het soort mens dat we willen zijn. Het heeft alles te maken met de richting van onze liefde. Ons verstand wordt gestuurd door onze liefde, niet andersom. Zo zit het leven in elkaar.

Tegelijk moeten we het niet omdraaien, alsof verstandige argumenten helemaal niet belangrijk zijn. Natuurlijk hebben we ook informatie nodig, natuurlijk willen we (de een meer dan de ander) ook argumenten horen die onze keuzes ondersteunen. Maar die argumenten zijn eerder de steunberen die oude muren overeind houden dan fundamenteën. Onze levens rusten niet op argumenten, ook al voelen we ons er soms wel door ondersteund. Betogen, teksten en verhandelingen ‘landen’ het best bij mensen die hongerig zijn, mensen die verlangen. Juist omdat zij hun verlangen willen vormgeven en uitdiepen met goede woorden.

Als we met een liturgie wat willen bereiken, is het daarom belangrijk de spanning uit te houden tussen taal en concepten enerzijds en niet-rationele middelen anderzijds. We moeten rationaliteit en emotionaliteit niet tegen elkaar uitspelen, alsof het een ‘geloof’ zou zijn en het ander slechts ‘manipulatie’. Mensen hebben het allebei nodig. De sacramenten (doop, avondmaal) zijn daarvan misschien wel het beste voorbeeld: zij zijn niet puur emotie, alsof er niets zinnigs over te zeggen is. Maar tegelijk drukken zij iets uit wat nooit helemaal in woorden uit te drukken is. Die gezonde spanning tussen ervaring en begrip proberen we te bieden in Via Nova: door samen te komen in een prachtig gebouw met glas-in-loodramen en hoge gewelven, door mooie en spannende muziek, door gezelligheid en informele ontmoeting met allerlei lekkers, door goede preken, door stilte, maar ook door gesprek. We willen serieus nemen dat het geloof vaak meer een kwestie is van ‘besmetting’ dan van ‘overtuiging’ (*more caught than taught*), dat mensen meer zijn dan hun brein.

3. *Sacraal en seculier*. Diep in onze westerse cultuur is ingebak-

ken dat de wereld van de 'religie' en de 'gewone' wereld, de zondag en de maandag, strikt van elkaar gescheiden moeten blijven. Er is een 'sacraal' domein: daar ga je naar de kerk, je zingt psalmen en gezangen, je houdt je aan bepaalde regels, en je vindt sommige dingen hier niet gepast (zoals praten over seks). Dan is er het 'seculiere' domein: hier ga je naar je werk of je gaat sporten, je luistert naar andere muziek, je maakt andere grappen, en ook hier zijn sommige dingen niet gepast (zoals praten over geloof).

In Via Nova gaan we ervan uit dat het kunstmatig is, en gevaarlijk bovendien, om die twee domeinen uit elkaar te trekken. Het nodigt mensen uit om een waterscheiding aan te brengen tussen geloof en het 'gewone' leven. Het risico is groot dat geloof niets met dat gewone leven te maken heeft, en dat andersom dit gewone leven mijlenver verwijderd is van alles wat met God te maken heeft. Maar 'de aarde is van God en alles wat daar leeft' (Psalm 24:1).

Naar ons idee is het belangrijk dat we elkaar daaraan blijven herinneren, door dingen en plaatsen die algemeen als 'seculier' worden gezien te 'heiligen'. Voor onze samenkomsten betekent dit bijvoorbeeld dat alle soorten muziek in principe welkom zijn. Niet elke vorm van muziek is geschikt voor een samenkomst, maar dat heeft niet te maken met de plek waar de muziek is geproduceerd, of de stijl van de muziek. We gebruiken alles: aria's van Bach, jazz van experimentele Nederlandse bandjes, pop, Taizé, Psalmen van David, spirituals, noem maar op. Hetzelfde geldt voor andere vormen van kunst, vooral film. Maar we hebben ook wel eens reclameboodschappen van tv gebruikt in een samenkomst.

De vraag bij alles is niet: 'past' dit wel in een samenkomst (wie bepaalt dat?), maar: kan het gebruikt worden om mensen tot aanbidding te brengen van God en tot liefde voor hun naaste? En heeft het voldoende kwaliteit om inclusief te zijn, dat wil zeggen: om zowel mensen met weinig muzikaliteit als heel muzikale mensen te betrekken bij wat er gebeurt? Juist door te zoeken naar 'wijding' van het 'gewone en seculiere' herinneren we elkaar eraan dat de wereld van God is.

Er zijn natuurlijk nog genoeg andere spanningen denkbaar. Zoals die tussen *alleen* en *samen*: hoe houd je de balans tussen individuele ervaring (waarnaar mensen vaak op zoek zijn) en gezamenlijke momenten? Denk hier bijvoorbeeld aan momenten van stilte en momenten van samenzang en gebed. Een andere spanning is die tussen *actief* en *passief*: is het mogelijk om samenkomsten zo op te zetten dat mensen niet alleen passief luisteren, maar ook actief meedoen? Dat kan door mensen te betrekken bij de voorbereiding en de uitvoering van de samenkomst. Maar het kan ook door meer momenten van interactie en respons in te voeren.

Hoe dan ook, het zijn dit soort spanningen die een samenkomst 'spannend' maken. Tenminste, als we ze niet te snel proberen op te lossen.

Hoe zet je een maaltijdsamenkomst op?

Hopelijk maakt het bovenstaande duidelijk dat het opzetten van welke samenkomst dan ook nooit zomaar een trucje is. In onze tijd zijn mensen snel verveeld. Voor je het weet, ben je samenkomsten alleen nog maar aan het organiseren om mensen weer op nieuwe manieren te entertainen. Dat kan niet de bedoeling zijn: het is als het toedienen van drugs aan mensen die al verslaafd zijn. Ze schreeuwen erom, en ze zijn blij als je doet wat gevraagd wordt, maar je maakt het probleem nog erger.

Ook de maaltijdsamenkomsten die we in Via Nova hebben gehouden, hebben we opgezet vanuit deze basis. Fundamenteel is hier de spanning tussen *verstand* en *lichaam*: het evangelie komt niet alleen in woorden tot ons. De maaltijden die Jezus hield waren zelf ook een boodschap, een boodschap die niet alleen in woorden was uit te drukken. Wat komt er dan kijken bij zo'n samenkomst?

In de eerste plaats moet je natuurlijk zorgen voor eten. Dat kun je door een cateraar laten bezorgen, maar dat betekent au-

tomatisch dat de aanwezigen gereduceerd worden tot passieve consumenten. Het is veel leuker om het door de deelnemers zelf te laten meenemen, en zo iedereen verantwoordelijk te maken. Wij hebben alle vaste bezoekers van onze samenkomsten gevraagd om thuis zelf wat lekkers klaar te maken, en genoeg mee te nemen voor zichzelf en voor minstens één ander persoon. Zo maak je iedereen tot gast en gastheer tegelijk. Met andere woorden: hier zoek je de spanning op tussen ‘alleen en samen’.

Op een subtiele manier raak je ook andere spanningen: die tussen sacraal en seculier, en tussen binnen en buiten. Hoe voelen mensen zich, wanneer ze ineens ‘in de kerk’ samen gaan eten? Dat doe je normaal toch thuis, met je gezin of met vrienden? Wat doet het met ons om tijdens de maaltijd samen te bidden, een ‘tafelrede’ te horen, samen te zingen, muziek te beluisteren – en dat alles in een ‘gewijde ruimte’? Wat betekent het dat hier zomaar iedereen binnen kan lopen, ook mensen die niets meenemen, en vooral geïnteresseerd zijn in de flessen wijn op tafel (zwerfers bijvoorbeeld)?

Over ruimte gesproken: het is belangrijk om na te denken over de inrichting van de ruimte. Het is ongelooflijk hoeveel de schikking van tafels en stoelen doet met de cultuur van een gemeenschap. Bijna alle kerken zijn als volgt ingericht: rijen stoelen of banken die de mensen ‘dwingen’ om allemaal één kant op te kijken. Zoals een theater of een klaslokaal. Dat is handig en nuttig voor informatieoverdracht. Maar voor gemeenschap en gezelschap is het minder prettig. Je kunt bijvoorbeeld maar aan één kant de rij uit schuiven, zodat het onmogelijk is om spontaan rond te lopen en hier en daar een praatje te maken. De hele ruimte is bijna vanzelf ingericht op een publiek dat kijkt naar een uitvoering op een podium of preekstoel. Het maakt mensen passief. Het zorgt ervoor dat mensen gehecht raken aan ‘hun’ plekje, zodat nieuwkomers zich minder welkom voelen. Het is, kortom, statisch en consumptief.

Bij reorganisatieprocessen in het bedrijfsleven wordt vaak geëxperimenteerd met het anders inrichten van een werkruimte. Tussenschotten verwijderen, flexibele werkplekken, ‘hangplek-